Дерев'янка В.

Прикарпатський університет імені Василя Стефаника (Україна)

Derevianko V.

Vasyl Stefanyk Precarpathian University (Ukraine)

ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ СЕМАНТИКИ ТРАНСФОРМОВАНИХ ФРАЗЕМ

PRAGMATIC ASPECTS OF SEMANTICS OF TRANSFORMED PHRASES

У статті висвітлено проблему прагматичних аспектів семантики трансформованих фразем. На прикладах структурно-семантичних трансформацій поширення компонентного складу досліджено функціонально-прагматичні особливості трансформованих фразем. Подано структурний аналіз та проаналізовано формальні особливості фразеологічних трансформацій актуалізованих шляхом поширення компонентного складу. Зроблено спробу з'ясувати причини та цілі використання авторами фразеологічних трансформацій та їх вплив на фразеологічне значення. Відповідно до авторських інтенцій з'ясовано прагматичний потенціал фразеологічних трансформацій у чеській публіцистиці та окреслено перспективи моделювання фразеологічної семантики.

Ключові слова: *фразема, фразеологічна трансформація, семантика, денотативний, конотативний та прагматичний аспекти, авторські інтенції.*

The article deals with the problem of pragmatic aspects of the semantics of transformed phrases. Functional-pragmatic features of transformed phrases are explored on examples of structural-semantic transformations of the distribution of the component composition. The structural analysis is presented and the formal features of the phraseological transformations updated by the spreading of the component composition is analyzed. An attempt to find out the causes and purposes of the authors using of the structural-semantic transformations of the component composition spreading of phrases and their influence on the phraseological significance is made in the article. In accordance with the author's intentions, the pragmatic potential of phraseological transformations in the Czech opinion journalism is clarified. Comparing

meaning of the actualized phraseological transformations with the values of phraseological invariants (based on the Czech National Corps), the author identified 5 types of the semantic landslides: 1) specification of semantics; 2) the literalization of semantics; 3) intensification of semantics; 4) expression of semantics; 5) explication of semantics. The pragmatic potential of phraseological semantics modeling is outlined.

Key words: *phrasema, phraseological transformation, semantics, denotative, connotative and pragmatic aspects, author's intentions.*

Функціонально-прагматичний підхід у лінгвістичних дослідженнях останніх десятиліть стає домінуючим і, звичайно, фраземи, їх трансформації та семантика також стають об'єктом таких досліджень. Сучасна лінгвістична прагматика (лінгвопрагматика, прагмалінгвістика) – відносно нова сфера лінгвістичних і лінгвофілософських досліджень умов адекватного добору й використання одиниць і категорій мови з урахуванням усіх конститутивних чинників з метою досягнення найбільш ефективного впливу на партнера (аудиторію, читачів) по комунікації* [Ф. Бацевич 2008: 251]. Проте мовні одиниці як засіб впливу усе частіше

* Флорій Бацевич лінгвістичну прагматику поділяє на три розділи. **Мікропрагматика** як прагматика одиниць мовного коду у спілкуванні оперує термінами пов'язаними з проблемами, які стосуються суб'єктивних чинників лексичних і граматичних одиниць, дискурсивних слів, імплікацій та імплікатур дискурсу, пресуппозицій у висловленні, інференцій, проблем референції та анафори, модальності і сфер її вияву, прагматичних аспектів дейксису, прагматичних аспектів мовленнєвого жанру й мовленнєвого акту. **Макропрагматика**, або прагматика категорій міжособистісного спілкування, звертається до низки понять, які пов'язуються із такими класами термінів: інтенціональність, емпатія і прагматика точки зору учасників комунікації; прагматичні аспекти стратегій і тактик спілкування; принципи, максими і постулати спілкування; прагматика ввічливості. До цього розділу лінгвістичної прагматики, на нашу думку, варто також зарахувати прагматику категорій контексту міжособистісного спілкування, зокрема, регістру, тональності, атмосфери і стилю спілкування. **Мегапрагматика**, або прагматика соціального контексту, зосереджується на проблемах специфіки соціального контексту і його впливу на всі складники комунікативного акту, зокрема дискурси. До цього типу прагматики варто додати прагматичні аспекти конверсаційного аналізу, а також прагматику міжкультурної комунікації в її зв'язках з проблемами організації дискурсу. Згадані сфери обслуговуються своїми термінами.

стають об'єктами досліджень у сучасній лінгвістичній науці (Н. Арутюнова, Ф. Бацевич, В. Гак, Г. Приходько), незначна кількість праць присвячена вивченню семантичної прагматики фразем (В. Ужченко, І. Вихованець, О. Виноградова), зокрема тих, які були утворені у результаті трансформації (Н. Хороз, С. Пташник, Ю. Стефанишин, І. Третьякова).

Вже традиційно у східнослов'янському мовознавстві в семантичній структурі „фразеологізму дослідники виділяють три аспекти: сигніфікативний (включає в себе обсяг поняттєвої інформації); денотативний (виражає співвіднесеність ФО з предметами, явищами та ситуаціями реальної дійсності) та конотативний (містить емоційно-оцінні, когнітивні та стилістичні значення)” [Terliakov 2005: 158] і власне до останніх дотичним є прагматичний аспект. У чеському мовознавстві прагматичний бік фразеологічної семантики досліджується шляхом вивчення прагматичних функцій фразем, так мовознавець Ф. Чермак у монографії „Чеська фразеологія та ідіоматика” у рамках номінативної функції виокремлює дві складові: денотативно-десигнативну (на основі номінального, концептуального зв'язку із денотатом) та прагматичну (на основі (суб'єктивного) зв'язку автора із фраземою і метою її використання та із комунікативним партнером). „Оскільки денотативно-десигнативна складова є типовою для фразем нечітко визначеною, а тільки у контурах та межах окресленою, здається, що універсальна наявність прагматичної складової, як правило, у її евалюативній, оціночній формі (позитивній або частіше негативній), є очевидно необхідною і однозначно не випадковою” [Čermak 2007: 215].

Метою статті є вивчення прагматичних особливостей функціонування семантики трансформованих фразем на матеріалі чеської публіцистики.

Поставлена мета передбачає виконання низки **завдань**:

- на основі фразеологічних трансформацій поширення компонентного складу виявити вплив внесених структурних змін на семантику фразем;
- проаналізувати та систематизувати прагматичні аспекти семантичних зсувів.
- з'ясувати ступінь семантичних змін трансформованих фразем та їх вплив на архисему.

Практичний матеріал для виконання сформованих завдань ми відібрали з публіцистичних текстів Чеського національного корпусу (Český národní korpus, syn2006pub, syn2009pub, syn2013pub), оскільки сучасна корпусна

лінгвістика надає багато нових можливостей та дозволяє проводити дослідження на спеціальним чином підготовлених та відповідно до визначених критерій систематизованих текстах. У рамках нашого дослідження ми працюємо з результатами структурно-семантичної трансформації-поширення, суть якої полягає у введенні додаткового оказіонального елемента/елементів до традиційної структури фрази, який синтаксично пов'язаний із інваріантним компонентом/компонентами*.

Фразеологічні трансформації завжди мають певні комунікативні цілі, виконують визначену прагматичну функцію та впливають на семантику фразем. „Трансформуючи фразеологізм, носій мови завжди прагне шляхом маніпуляцій з компонентами актуалізувати елементи внутрішнього плану ФО” [Tret'iakova 2011: 133]. Польська дослідниця Г. Майковська порівнявши значення фразеологічних інновацій зі значеннями фразеологічних інваріантів (на базі корпусу польських фейлетонів) виділили 9 типів семантичних зсувів, яких може досягти автор шляхом застосування інноваційних прийомів: 1) послаблення метафоричності ФО; 2) запланована двозначність; 3) лжедефразеологізація ФО; 4) антонімічна модифікація ФО; 5) деталізація, конкретизація змісту ФО (семантична актуалізація – пристосування до ситуації, описаної у фейлетоні); 6) розширення значення ФО; 7) алюзія (натяк на зміст і форму традиційної ФО); 8) перетворення ФО в напрямку її асемантизації; 9) зміна емоційного і стилістичного забарвлення ФО (зміна прагматичних властивостей ФО) [Maikovska 1988: 152].

У нашій статті услід за вченою І. Третьяковою користуємося класифікацією на основі функціонального критерію, більш узагальненою, систематизованою та практично адаптованою та виокремлюємо наступні актуалізаційні зміни фразеологічної семантики фрази:

- 1) конкретизація фразеологічного значення
- 2) буквализація фразеологічного значення
- 3) інтенсифікація фразеологічного значення

* Для позначення трансформації-поширення мовознавці використовують різні терміни: розширення/поширення (компонентного складу)/ rozšířování frází (В. Білоноженко, І. Гнатюк, Ю. Третьякова, Н. Хороз, Й. Йодас); інновація-поширення (Ю. Стефанишин); експансія ФО (С. Пташник, У. Карабін, В. Сулим); доповнення виразу/doplnění výrazu (Р. Кршелінова).

4) експресифікація фразеологічного значення

5) експлікація фразеологічного значення

Оскільки „фразеологізми є ідеальними мовними одиницями для позначення ситуацій, що вимагають одночасної конкретизації й образно-емоційної характеристики та оцінки [Terpiakov 2005: 159], тому зрозуміло, що незважаючи на абстраговане образне значення фазем, автори часто прагнуть **конкретизувати** фразеологічне значення відповідно до завдань тексту. Ю. Стефанишин, досліджуючи трансформації-поширення компонентного складу словами-конкретизаторами зазначає, що такі зміни „конкретизують предмет, явище, ситуацію чи ознаку, яку називає фразеологізм, або уточнюють ознаки і властивості (пов'язані із віком, національністю, соціальним становищем, гендерними відмінностями, видом діяльності тощо) суб'єктів та об'єктів, яких стосується стійке словосполучення” [Stefanyshyn 2016: 60]. Формально такі актуалізації найчастіше реалізуються введенням препозитивного простого атрибутивного okazional'nogo поширювача* синтаксично пов'язаного із субстантивним компонентом із традиційного складу фраземи.

Численні приклади поширення фразем конкретизаторами-локалізаторами (наш термін – В. Д.), які реалізують трансформацію введенням до складу фраземи елемента, що вказує на приналежність котрогось із компонентів до визначеного місця розташування. Такими компонентами у наступних контекстах є відносні прикметники, дериваційно пов'язані з географічними назвами. Оскільки у нашій роботі ми вивчаємо матеріали чеськомовної публіцистики цілком логічним є поширювач-локалізатор *český* у наведеному контексті: ***Vrcholkem českého ledovce je případ české manažerky Marie Čauševičové, která v lednu oznámila, že podá první českou žalobu proti svému zaměstnavateli kvůli diskriminaci na základě pohlaví*** (Mladá fronta DNES, 25. 2. 2006) пор. *špička ledovce* – лиш мала та очевидна, видима частина цілого (проблеми, складності чи негативного явища), але у дійсності ситуація є значно

* у статті користуємося класифікацією поширювачів щодо позиції: препозитивні, інтерпозитивні, постпозитивні; ступеня складності: прості, складні та ускладнені (див. Н. Хороз); синтаксичних зв'язків з компонентом, який поширюється: атрибутивні, об'єктні, обставинні.

гіршою [SČFI2: 350]. Як можемо зауважити, атрибутивний поширювач *český* у контексті однієї пропозиції використовується тричі, автор таким чином акцентує увагу читача на проблемі гендерної дискримінації на ринку праці власне у Чеській Республіці. Одночасно з поширенням фраземи нововведенням автор використовує синонімічний субститут *vrchol*.

Серед поширювачів-конкретизаторів ми можемо виділити групу персоналізаторів (наш термін – В. Д.) – okazіональних диференціальних сем, які конкретизують смислову структуру фраземи приналежністю до визначеної особи чи групи осіб. Поширювачі-персоналізатори формально у структурі фраземи будують синтаксичні зв'язки з іменним компонентом/ іменними компонентами та у більшості випадків виражені присвійними чи відносними прикметниками. Ускладнені трансформації-поширення персоналізаторами фраземи *to je poslední hřebíček/hřebík do rakve* „катострофічне погіршення ситуації чи перспектива чогось, когось, яка веде до його кінця, знищення” [SČFI4: 310] та її вебалізованої форми *zatloukat si hřebíky do rakve* „серйозно (та тривало) шкодити собі, нищити себе” [SČFI3: 222] можемо спостерігати у контекстах: *V roce 1996 byl přibit první hřebík do Miloševičovy rakve. „Srbové a Chorvati poprvé začali přemýšlet o své budoucnosti bez svých ještě nedávno neodmyslitelných prezidentů,”* [Mladá fronta DNES, 21. 12. 1996]; *Václav Klaus zatloukl svůj schwippelovský hřebík do rakve Topolánkovy vlády mimo jiné i proto, aby rozprášíl proevropský ministerský tým* [Hospodářské noviny, 10. 4. 2009]. У першому контексті мова йде про початок кінця чеського президента Мілоша Земана. Трансформант утворений у результаті накладання декількох моделей трансформації одночасно: дієслівний компонент використано у пасивному стані, компонент *poslední* замінений субституту *první*, компонент *rakev* поширений персоналізатором. У другій пропозиції персоналізатор, реалізований вторинними поширювачем* (наш термін – В. Д.), актуалізує смислові зв'язки фраземи та колишнього прем'єр-міністра Чехії Мірека Тополанека. Поширення складне, поширюються дві іменникові складові фраземи і кожна із них двокомпонентним поширювачем, власне у фразему уведено три конкретизатори виражені атрибутами узгодженими та неузгодженим і персоналізатор. Додатково у трансформації граматично модифіковане дієслово заміною виду, що

* Поширювач компонента, який формально теж є поширювачем.

виражає фіналізацію процесу*.

Компаративна фразема *bližší (je) košile než kabát* „власна вигода, зазвичай конкретна, є важливішою ніж вигода когось іншого чи допомога іншому” [SČFI1, с. 143] містить у своїй структурі два субстантивні компоненти, відповідно це створює умови для складного поширення конкретизаторами у наступному контексті: *Jak je vidět i milovníkovi Milтона Friedmana, Margaret Thatcherové a Friedricha Augusta von Hayeka může být finanční košile bližší než ideový kabát svobody* (Lidové noviny, 28. 2. 2000). Три нововведені компоненти значною мірою конкретизують денотативне значення залишаючи незмінною архисему фраземи.

Послаблення метафоричності фразем спричиняють поширювачі – буквалізатори, які автори уводять до складу стійких словосполучень для „оживлення” фразеологічного образу. Буквалізувати значення введенням нового компонента можуть тільки фраземи із живим внутрішнім образом. Буквалізатор у структурі фраземи синтаксично пов’язаний з одним із компонентів, значення якого корегує типовими, звичними для нас у реальності ознаками, властивостями, місцем знаходження та под. деталями. Відповідно до авторських інтенцій один із компонентів інваріантного складу компонентів фраземи набуває ознак, які актуалізують пряме, а не метафоричне, розуміння цього компонента, а у результаті і демегафоризацію фраземи в цілому.

Субстантивні фраземи *potoky krve* „значна кровотеча з рани отриманої у результаті поранення; велика кількість жертв, поранених, мертвих чи убитих (під час катастрофи чи війни)” [SČFI2: 264] та *potoky slz* „надмірна слізливість очей під час плачу” [SČFI2: 264] поповнюють компонентний склад нововведеннями у контекстах: *Nejde o ušlechtilou ideu ochrany narušených dětí (normálních dětí se to, jak říká P. Říčan, týká mnohem méně) před potoky kečupové krve, jde o nemravný zákaz* [Lidové noviny, č. 252/1994]; *Nehybně pozoroval nejslavnější romskou rodinu z Ústí nad Labem. Potoky barevných slz stékaly po Helenině tváři natřené silnou vrstvou dermacolu* [Reflex, č. 8/1993]. Обидва трансформанти поширені простими узгодженими інтерпозитивними буквалізаторами. У першій пропозиції автор скептично висловлюється про меморандум на обмеження доступу для молоді до занадто жорстоких телепередач чи фільмів, які, на думку

* Див.: Stefanyshyn s. 111.

розробників заборони, заважають правильному розвитку молодих людей. Автор статті, трансформуючи фразу введенням компонента *kečurovu* „кетчуповий” вказує на буквальне походження „потоків крові” у таких фільмах, частково демегафоризує смислову структуру стійкого словосполучення та переконує читача в абсурдності такої заборони. Пейоративні конотації присутні і у процесі буквалізації смислової структури фрази другої пропозиції. Уведений поширювач *barevný* „кольоровий” сприяє актуалізації буквального значення аж у постконтексті, вказуючи на причину забарвлення сліз – товстий шар тонального крему від чеського косметичного бренду „Дермакол”.

У. Рис стверджує, що обсяг терміну „інтенсивність” охоплює поняття „підсилення” (енергійність, несподіваність), „збільшення” (міра, глибина, швидкість), „напруження” (активність, велика сила, втома), „надмірність” (граничність, гострота), тому аналізовану категорію, як узагальнює дослідниця, слід розглядати через призму мовних засобів, які характеризують дії, ознаки, явища у збільшенні і якісних, і кількісних параметрів [Rys 2009: 41]. Категорія **інтенсивності** аналізується на матеріалі прикметників як засобів підсилення ознаки, дієслів як засобів підсилення дії та прислівників як засобів підсилення ознаки за дією [Idz'o 2016: 29]. Мовознавець виокремила наступні категорії слів, що спонукають до інтенсифікації:

1) слова-інтенсифікатори – це такі, що підсилюють основне значення, наприклад, прислівники *bardzo*, *intensywnie*, прикметники *straszny*, *wielki*.

2) ступені порівняння прикметників: *silny* – *silniejszy*, *najbardziej silny* (*wiatr*);

3) дієслова інтенсивної дії *narobić*, *nakrzyczeć się*, що реалізують виключно категорію інтенсивності. Сюди ж можна віднести й прикметники зі значенням інтенсивної ознаки: *gigantyczny*, *wspaniały*, *niesamowity*.

4) слова-інтенсиви, механізми інтенсивності яких полягають у залученні різних мовних процесів для підсилення значення. Наприклад, онomatopейчне утворення: *kokosić się* – „крутитися, вертатися”.

Типовим для інтенсифікації значення одного із компонентів фрази, а у результаті і цілої фрази, є його поширення обставинним препозитивним нововведенням, чистим інтенсифікатором (наш термін – В. Д.), без актуалізації додаткових відтінків семантичного навантаження.

Формально вони можуть бути реалізовані словами-інтенсифікаторами формально виражені прислівниковим поширювачем міри та синтаксично пов'язані з інваріантним атрибутивним компонентом. На приклади поширення фраземи інтенсифікатором натрапляємо у контекстах: *Jestliže autor toto tvrdí a text četl, pak to muselo být s **hodně růžovými brýlemi*** (Právo, 29. 8. 2003); *Zmínky o kněžích a o zločincích tedy dokládají, že se More **nedíval na svět přespříliš růžovými brýlemi**: Nepřiznával lidem andělské ctnosti a na rozdíl od Platóna nepředpokládal, že by v nich sama filozofická průprava zažehla touhu po dobru* (Britské listy, 30. 7. 2007). У першому контексті іменникова фразема *růžové brýle / brejle* „нереально оптимістичний, позитивний, такий, що не відповідає дійсності погляд на світ» (SČFI2: 42) трансформована поштрювачем *hodně* „дуже”, який формально поширює традиційний компонент на позначення кольору, але інтенсифікує метафоричне значення цілої фраземи. Той же компонент *růžový* „рожевий” поширюється і у другому контексті інтенсифікатором *přespříliš* „занадто, надмірно”, правда інваріант релевантного трансформанта формально можемо співвіднести уже з дієсловом, пор. *dívat se na to růžově / růžovými brýlemi* „оцінювати, розуміти, розглядати щось чи вид чогось (занадто) оптимістично, нереально та (наївно) позитивно” (SČFI3: 128). Автор останнього уривку трансформацією фраземи змінює її архисему, одночасно інтенсифікуючи денотативне значення поширювачем та заперечує його модифікацією дієслівного компонента.

Використання авторами „чистих інтенсифікаторів” малочисельне, значно більше прикладів опосередкованої інтенсифікації у трансформаціях такого типу, найчастіше через буквализатори. Для прикладу буквализаційні атрибутивні семи до іменних компонентів: *trn* „шип” → *pichlavý* „колючий” чи *dno* „дно” → *hluboké* „глибоке” інтенсифікують семантичне навантаження у контекстах: ***Nejpichlavějším trnem v oku** mi je systém ProTour, který UCI zavedla před třemi lety. Tím, že federace nemá vliv na Tour, italské Giro ani španělskou Vuelta, se snaží vytvořit konkurenci v cyklisticky exotických krajích* (Deníky Bohemia, 8. 7. 2008); *"K tomu, aby byla stoprocentní, mi ještě dost chybí. Ale když jsem **byl na tom nejhlubším dně**, přestal jsem si něco namlouvat a znovu začal pracovat. Tenis mě zase baví* (Blesk, 25. 5. 1999). Граматична форма суперлативу узгоджених атрибутивних поширювачів беззаперечно актуалізує інтенсифікацію

денотативного значення трансформанта у порівнянні з його інваріантним відповідником: *být někomu trneme v oku/ očích, být na dně/dole*.

Досягнути інтенсифікації смислової структури фраземи можливо через збільшення розміру субстантивного компонента, який поширюється. Прикладом уведення поширювача-коректора* для інтенсифікації денотативного значення є трансформація у контексті: „***Ne kámen, ale rovnou velká skála mi spadla ze srdce,***” *přiznal na veřejší tiskové konferenci. „Výsledky vyšetření jsem příjemně překvapený,” řekl Václav Filip, Mazochův ošetřující lékař* (Mladá fronta DNES). Значення фраземи „полегшення душевного стану” (SČFI4: 367) підсилюється уведенням двокомпонентним сурядним поширювачем реалізованим семантичною субституцією компонента *kámen* „камінь” на *velká skála* „велика скеля”, оказіональні семи актуалізують вказівку на складність та важливість „вирішення проблеми”, всупереч невтішним очікуванням.

Важливою складовою фразеологічного значення є конотативні смисли (яскрава емоційно-експресивна насиченість, негативність/позитивність, ознаки розмовного стилю та ін.), підсилення яких за допомогою фразеологічних трансформацій сприяє бажаному впливу на читача.

Експресивізацію, вслід за лінгвістом М. Ідзьо трактуємо „як результат умотивованої мисленнєвої лінгвокреативної діяльності мовця, спрямованої на вираження особистих прагматичних інтенцій, що виявляється у свідомому, попередньо підготовленому усному чи писемному тексті й базується насамперед на когнітивному дисонансі (як неузгодженості з відомою для читача інформацією та прочитаною), що виникає в результаті інноваційного вживання або створення мовних явищ” [Idz'o 2016: 36]. Ю. Стефанишин досліджуючи фразеологічні інновації зазначає, що уведення у структуру фраземи експресива „спричиняє зміни семантичної структури ФО на рівні конотацій, тобто в результаті іррадіації змінюється експресивне, оцінне або / і стилістичне забарвлення фразеологізму” [Stefanyshyn 2016: 96]. Для зміни експресивності фразеологічного значення та створення комічного ефекту автор використав поширювач-коректор у

* поширювач-коректор – поширювач уведений „з метою корекції, виправлення усталеного словосполучення під впливом контексту, іншими словами – з метою пристосування ФО до конситуації через пропозицію власної, авторської версії її компонентного складу. Термін уведений Ю. Стефанишин, див.: Stefanyshyn s. 70.

контексті: ***Bouře** rozvířená na naší televizní scéně by mohla připomínat bublání ve sklenici vody, kdyby v pozadí neblíkala chamtivost, špatně skrývaná obava, že se ke korytu - ať již zisků, či výsluní na obrazovkách - prodere ještě někdo jiný* (Reflex, č. 50/1999) автор до інваріантної структури фраземи *bouře ve sklenici vody* „надмірний, у порівнянні з умовами виникнення, шум, суперечка (SČFI2: 41) додає компонент *bublání* „булькання”, що у протиставленні з інваріантним компонентом „буря” актуалізує пейоративні конотації образного значення.

Поширювачі-експлікатори – це нові компоненти ФО, що не вносять до семантичної структури фразеологізму жодних нових відтінків, а лише дублюють елементи його смислу, тобто є еквівалентними семам сигніфікативно-денотативного значення стійкого словосполучення [Stefanyshyn 2016: 78]. Причини таких структурних трансформацій Третьякова вбачає у прагненні авторів полегшити прочитання ФО, пояснити значення фразеологізму, підкреслити окремі елементи значення фразеологізму” [Tret'jakova 2011: 137]. Уведення поширювачів-експлікаторів автор використовує у наступному заголовку статті: *Velká koalice tak bude připomínat soužití vrčícího psa s prskající kočkou* (Právo, 4. 10. 2005), пор. *být na sebe/snášet se jako pes a kočka / kočka a pes / kočka se psem* поводитися один з другим нестерпно, різко, злісно; не переносити один другого, люто сваритися, старатися обмовити один другого чи нашкодити. (SČFI4: 670). Автор вирішив „перестрахуватися” та уникнути можливих труднощів з декодуванням фраземи у читачів, поширювачі *vrčící* та *prskající* (дієприкметники утворені від дієслів „гарчати” та „фиркати”) ніби „пояснюють” фразеологічне значення.

Отже, численні структурно-семантичні трансформації-поширення фразем у чеській публіцистиці можуть актуалізовувати різні прагматичні аспекти фразеологічної семантики у більшості випадків залишаючи незмінною архисему. Оскільки денотативне значення більшості фразем ситуативне, тобто обумовлене комунікативною ситуацією та авторськими інтенціями, що і формує індивідуальний набір сем будь-якої фраземи, використаної у визначеному контексті, та становить її парадигматичну значущість. Таким чином, актуальними будуть подальші дослідження у напрямку вивчення функціонально прагматичних аспектів семантики різноструктурних фразеологічних трансформацій.

REFERENCES:

1. Batsevych F. S. (2008). Problemy i terminolohichnyj aparat suchasnoi linhvistychnoi prahmatyky. Terminolohiia humanitarnykh znan', 620, 250-253 (in Ukr.).
2. Idz'o M.V. (2016). Movni zasoby eksresyvizatsii v tekstakh suchasnykh pol's'kykh ZMI: dys. na здобuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk. Kyiv, 222 (in Ukr.).
3. Rys U. H. (2009). Katehoriia intensyvnosti u suchasnij pol's'kij movi: kohnityvnosemantychnyj aspekt: dys. na здобuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk. Ivano-Frankivs'k, 215 (in Ukr.).
4. Stefanyshyn Yu.M. (2016). Frazeolohichni innovatsii v suchasnij pol's'kij prozi: dys. na здобuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk. L'viv, 251 (in Ukr.).
5. Teplakov I.M. (2005). Frazeolohichna semantyka (na materialy deiakykh slov'ians'kykh mov). Problemy slov'ianoznavstva. L'viv, 55, 156–163(in Ukr.).
6. Tret'iakova Y. Yu. (2011). Okkazyonal'naia frazeolohyia: monohrafiia. Kostromskoj gosudarstvennyj unyversytet, 289 (in Rus.).
7. Čermak F. (2007). Frazeologie a idiomatika česká a obecná. Praha: Karolinum, 718 p. (in Czech).
8. Slovník české frazeologie a idiomatiky. (1983). Přirovnání / pod. red. F. Čermak. Praha: Academia, 492 p. (in Czech).
9. Slovník české frazeologie a idiomatiky. (2009). Výrazy slovesné / pod. red. F. Čermak. –Praha: Leda, 1248 p. (in Czech).
10. Slovník české frazeologie a idiomatiky. (2009). Výrazy větné / pod. red. F. Čermak. – Praha: Leda, 1267 p. (in Czech).
11. Český národní korpus [Czech National Corpus] available at: www.korpus.cz.

Єрмоленко С.

д ф.н., проф., Інститут мовознавства імені О.О.Потебні НАНУ (Україна)

Yermolenko S.

*Doctor of Philology, Professor, O.O.Potebnia Institute of Linguistics at the
National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)*

РЕКОНСТРУКЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ГНІЗД ГЕРМАНО-БАЛТО-СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ (І.-Є. *BHLENDH-)